

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ З БІЗНЕСОМ У ПИТАННЯХ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Розглянуто основні напрямки удосконалення державного регулювання якістю життя населення шляхом налагодження та розвитку взаємодії органів державного управління з бізнесом. Запропоновано перспективні форми та напрямки співробітництва органів державної влади та бізнесу, спрямовані на підвищення якості життя населення.

Ключові слова: *якість життя, соціальне партнерство, соціальне замовлення, соціальний діалог, соціальна відповідальність.*

Якість життя населення набуває все більшого значення в сучасних умовах, що відображається у застосуванні останньої для оцінки рівня життя громадян, для зіставлення різних груп населення життя за цим критерієм, для розробки державної політики регулювання ним. Удосконалення регулювання якості життя населення значною мірою пов'язане з дослідження сучасних тенденцій її розвитку, визначенням основних напрямів, подальшого підвищення ефективності цього управління в сучасних умовах економічного розвитку України. Важливою проблемою удосконалення регулювання якості життя є необхідність налагодження ефективної взаємодії органів державного управління та бізнесу.

Серед науковців, які досліджували проблеми якості життя, необхідно виділити А. Маслоу [1], Д. Ж. Маркович [2], Е. Фрома [3]. Серед російських та вітчизняних вчених це питання досліджували: С. Айвазян [4], В. Бобков [5], В. Жеребін [6], Ю. Крупнов [7], Е. Лібанова [8] та інші. Проте увага дослідників зосереджена, як правило, на розробці ефективних механізмів та засобів впливу, спрямованих на забезпечення гідного рівня якості життя населення та гарантування соціального захисту громадян. Через те, що поза увагою дослідників залишаються проблеми налагодження системи ефективних взаємовідносин між органами державної влади та бізнесом, відповідно метою нашої статті є визначення основних напрямків цієї взаємодії.

В умовах обмеженого фінансового забезпечення одним із перспективних напрямків удосконалення державного регулювання якості життя населення в контексті формування та розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки є побудова системи ефективних взаємостосунків між органами державної влади та бізнесом.

Узагальнення світової практики дозволяє виділити декілька основних моделей:

- модель «примусу», що передбачає адміністративний тиск з боку органів державного управління, які вимагають від бізнесу певних вкладень у реалізацію її соціальних програм і проектів;
- модель «патронажу», яка допускає можливість компенсації витрат бізнесу на реалізацію соціальних програм і проектів за рахунок певного доступу для бізнесу до контрольованих владою ресурсів;
- модель «невтручання» влади, що передбачає

усунення влади від активної позиції стосовно соціальної політики, що проводиться бізнесом;

- модель «партнерства», у межах якої представники влади і бізнесу досягли компромісу [9].

Найбільш ефективною моделлю взаємодії влади і бізнесу є «партнерська», заснована на взаємовигідному обміні ресурсами. У сучасних соціально-економічних умовах вона є найбільш прийнятною, адже працює за принципом «вигідно кожному – вигідно усім». У зв'язку з цим Україні для удосконалення системи державного регулювання якості життя населення доцільно обрати саме таку модель взаємодії влади та бізнесу. У ній всі ролі суб'єктів взаємодії мають бути чітко конкретизовані: суб'єкти, що представляють інтереси бізнесу, домовляються про правила гри і доручають контроль за їх дотриманням державі як агенту-гаранту. Ця модель фіксує зобов'язання сторін: держава гарантує бізнесу створення сприятливого середовища і виробництва необхідних для його функціонування і розвитку таких суспільних благ, як виробнича, соціальна та інституційна інфраструктура; у свою чергу бізнес бере на себе зобов'язання щодо сплати податків і відтворення економічних ресурсів, які використовуються суспільством.

На сучасному етапі в Україні наявні певні складові економічного діалогу, проте він поки що не набув належного рівня та цілісності. На сьогодні найбільш розвиненою формою діалогових відносин економічних суб'єктів є соціальний діалог у межах соціального партнерства, який здійснюється між Кабінетом Міністрів, Федерацією роботодавців та спільним представницьким органом професійних спілок України.

На жаль, через недосконалість механізму соціального діалогу і відсутність політичної волі сторін соціального діалогу брати на себе широкую відповідальність на сьогодні цей інструмент не можна вважати достатньо ефективним. На думку наукових експертів, основною причиною обмеження його дієвості є надмірне звуження предмета діалогу, який не виходить поза соціально-трудова відносини. В Україні підвищення дієвості соціального діалогу можливе лише в разі охоплення ним більш широкого переліку питань, які стосуються стратегічних орієнтирів розвитку вітчизняного бізнесу, усвідомлення тісного зв'язку цього розвитку з умовами та результатами трудової діяльності його працівників.

Одним із дієвих механізмів активізації соціального

партнерства може стати соціальне замовлення, що зазвичай використовується з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів для вирішення соціальних проблем, залучення додаткових ресурсів до соціальної сфери, підвищення адресності та масового надання соціальних послуг, адекватного перерозподілу соціальної відповідальності між владою та громадою, що в кінцевому випадку зумовлює зростання довіри населення до влади та підвищення рівня життя населення.

Активному розповсюдженню соціального замовлення в Україні заважає низка чинників, серед яких: відсутність спеціального закону щодо регулювання процедури здійснення соціального замовлення; брак ініціативи і досвіду соціального партнерства в органах державної влади; недостатньо справедлива та ефективна система оцінки проектів соціального замовлення; погана поінформованість населення про реалізоване громадськими організаціями соціальне замовлення; недостатньо детальна прописаність процедури проведення конкурсу та ігнорування при цьому можливих ускладнень та конфліктних ситуацій; недостатня правова захищеність учасників цих процедур.

З метою підвищення рівня якості життя механізм соціального замовлення як один із найефективніших інструментів реалізації соціального партнерства в Україні доцільно спрямувати, перш за все, на вирішення пріоритетних проблем та імплементувати його у такі сфери, як: соціальний захист населення (наприклад, захист найбільш вразливих категорій; зайнятість населення і регулювання ринку праці; соціальна допомога; соціальна підтримка, включно із соціально-психологічною підтримкою, сприяння активному довголіттю та громадській активності соціально вразливих категорій населення; недержавне пенсійне забезпечення; недержавне соціальне страхування; соціальне обслуговування (у тому числі в стаціонарних установах); допомога постраждалим від стихійних лих, екологічних та техногенних катастроф; соціальна адаптація і допомога біженцям; підтримка становлення та розвитку молоді; підтримка дитячих та молодіжних громадських ініціатив; охорона природи; підтримка освіти та виховання; підтримка здорового способу життя, охорона здоров'я населення; відродження та розвитку національної культури і духовності; розвиток фізкультури і спорту; боротьба з алкоголізмом і наркоманією; самоорганізація громадян за місцем проживання; охорона та утримання об'єктів культури, пам'яток історії та архітектури; організація екологічної освіти і виховання; правова просвіта та правовий захист населення; підтримка діяльності громадських організацій, спрямованої на вирішення соціально значущих проблем; збереження військово-історичних реліквій, військово-патріотичне виховання населення; боротьба з ВІЛ-інфекціями та СНІДом, соціальний захист постраждалих від цих недуг; поліпшення демографічної ситуації в Україні; допомога у похованні малозабезпечених та самотніх громадян, наданні ритуальних послуг; благоустрій населених пунктів та ін. Ці заходи дозволять підвищити рівень добробуту населення нашої держави.

Практичне використання соціального замовлення в окреслених сферах сприятиме отриманню позитивних результатів, таких як: підвищення адресності, доступності та масовості надання соціальних послуг; розширення опори на суспільні ресурси, підтримка громадянських ініціатив; підвищення суспільної

активності населення; зростання рівня соціальної захищеності всіх категорій населення, які знаходять для себе реальну підтримку в суспільстві; розширення громадського контролю за діяльністю влади; адекватний перерозподіл соціальної відповідальності між державою і суспільством; скорочення можливостей корупції та протекціонізму з боку державних службовців завдяки звуженню їх повноважень у процесі вибору найбільш ефективних варіантів вирішення соціальних проблем та виконавців.

Перехід від соціального діалогу органів державної влади та бізнесу до економічного необхідно забезпечити за допомогою механізму державно-приватного партнерства.

В основу формування та розвитку механізму державно-приватного партнерства в Україні необхідно покласти загальноприйняті у світовій практиці принципи, зокрема: пріоритетність інтересів держави (державна виступає замовником проекту і визначає основні правила взаємодії з бізнесом); ефективний розподіл ризиків між сторонами, тобто ризик має передаватись тій стороні, яка може ефективніше ним управляти; політична підтримка держави, що означає існування чіткої державної політики, яка є основою для вирішення всіх суперечливих питань, що виникають у процесі виконання проектів державно-приватного партнерства; принцип прозорості.

У наявній ситуації ці принципи, на нашу думку, мають бути доповнені наступними: гарантованість джерел ресурсів партнерів; економічна паритетність, що означає спрямованість ресурсів для реалізації тих проектів державно-приватного партнерства, які забезпечують максимальний економічний чи соціальний ефект; економічна (чи соціальна) ефективність реалізації проектів державно-приватного партнерства; відповідальність сторін державно-приватного партнерства за дотримання договірних засад співробітництва та досягнення кінцевої мети; повнота розкриття інформації про реалізацію і наслідки державно-приватного партнерства.

Розвиток на території нашої держави державно-приватного партнерства дозволить отримати переваги не лише державним органам влади та бізнесу, але й населенню:

- переваги для органів державної влади: забезпечення діалогу між владою та бізнесом на засадах партнерства; модернізація наявних та створення нових робочих місць; скорочення витрат, пов'язаних із наданням державних послуг (наприклад, у соціальній сфері); активізація інвестиційної діяльності та прискорення реалізації великих капіталоемних інвестиційних проектів; ефективне управління та використання об'єктів державної власності; економія фінансових ресурсів держави; підвищення ефективності державної інфраструктури (наприклад, соціальної); розвиток новаторських форм проектного фінансування; стимулювання підприємницького мислення та запровадження інноваційних методів управління в органах державної влади;
- переваги для бізнесу: залучення бюджетних коштів до реалізації проектів державно-приватного партнерства; доступ до закритих сфер економіки, зокрема транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства тощо; розширення можливостей отримання кредитів від вітчизняних і зарубіжних фінансово-кредитних установ під державні гарантії; полегшення співпраці з

державними дозвільними органами через участь у проєктах державно-приватного партнерства; підвищення статусу проєкту завдяки участі у ньому держави; створення позитивного іміджу бізнесу в суспільстві тощо;

- переваги для суспільства: підвищення рівня якості життя населення; розвиток соціальної інфраструктури; підвищення якості соціальних послуг тощо.

Загалом удосконалення взаємодії органів державної влади та бізнесу доцільно реалізовувати через такі системні кроки, зокрема: нормативно-правове врегулювання механізму контролю з боку всеукраїнських об'єднань роботодавців і підприємців, об'єднань підприємців та громадських об'єднань над розробкою, прийняттям та виконанням рішень органів державної влади усіх рівнів; створення нормативно-правової бази для дії механізму цивілізованого лобіювання бізнесом власних інтересів, в т.ч. прийняття Закону України «Про лобізм» та «Про саморегульовані організації підприємців»; формування механізмів надання максимально повної інформації про стан справ у національній економіці; забезпечення рівних умов діяльності на ринку для всіх представників вітчизняного бізнесу та іноземних компаній; системне здійснення активної конкурентної політики, спрямованої на протидію атакам на ринок у вигляді цінового, соціального, екологічного та інших видів демпінгу; забезпечення захисту внутрішнього ринку від припливу недоброякісної, небезпечної імпоротної продукції; визначення прозорої стратегії реформування податкової системи, переходу до моделі оподаткування, спрямованої на заохочення економічно ефективного бізнесу, інноваційно та соціально орієнтованого розвитку; забезпечення гарантій недоторканності майна для власників підприємств, які ефективно працюють в економіко-правовому полі держави; підвищення якості державних послуг; встановлення суворого контролю за виконанням антикорупційних програм і рішень; впровадження механізмів відповідальності посадових осіб органів державної влади за наслідки їхніх рішень та дій в економічній сфері, невинуватене втручання в діяльність бізнесу та приватних осіб; надання політико-правової підтримки українським підприємствам на зовнішніх ринках, сприяння формуванню позитивного іміджу українських компаній за кордоном, просуванню експорту, пошуку торгових партнерів, заохочення розвитку прикордонних економічних відносин [10, с. 37-38].

Під час створення умов для розвитку соціального та державно-приватного партнерства як перспективних механізмів державного регулювання якості життя населення необхідно сприяти розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

У цьому контексті соціальну відповідальність потрібно розвивати у декількох напрямках: соціальна відповідальність перед працівниками, соціальна відповідальність перед населенням регіону, територій, на яких працюють бізнес-структури, соціальна відповідальність за здійснення впливу на навколишнє природне середовище та соціальна відповідальність перед споживачами продукції.

Соціальна відповідальність у сфері трудових відносин повинна об'єднати: дотримання фундаментальних прав людини; дотримання трудових прав персоналу; дотримання галузевих стандартів організації безпеки виробництва; забезпечення прозорості інформації про охорону праці та можливу

небезпеку для здоров'я; створення умов праці, безпечних для життя та здоров'я; сприяння дотриманню трудових та фундаментальних прав персоналу підприємствами-постачальниками; забезпечення гідних та конкурентоспроможних умов зайнятості; встановлення гідної оплати праці, виплата компенсацій та премій; оцінка ефективності виконання обов'язків; навчання та розвиток персоналу включно з програмами навчання без відриву від роботи для молоді, планування кар'єрного зростання; забезпечення соціальної інфраструктури персоналу; створення консультаційних служб для персоналу, реалізація програм матеріальної та психологічної підтримки, вирішення житлових проблем і надання послуг; відсутність дискримінації співробітників; підтримка членів сімей працівників; плани індивідуального страхування; підтримка працівників, що вийшли на пенсію; безпосередня участь співробітників у справах громади; залучення персоналу до процесу прийняття рішень, розвиток соціального партнерства; безпека зайнятості та соціально відповідальна реструктуризація.

Соціальна відповідальність перед населенням регіону, територій, на яких працюють бізнес-структури, має бути спрямована на: просування та захист права громадян на здоров'я та безпеку; просування і дотримання базових прав людини; спонсорувannya громадських ініціатив; розвиток соціально-відповідального інвестування; здійснення інвестицій у місцеву економіку через співпрацю з місцевим малим та середнім бізнесом; благодійну діяльність; утримання благодійного фонду; участь у соціальних програмах; покращення можливостей для працевлаштування місцевого населення; покращення освітніх можливостей для представників громади; підвищення якості комунальних послуг та удосконалення фізичної та інституційної інфраструктури громади; протистояння епідемії ВІЛ/СНІДу; захист та обслуговування культурних цінностей громади; допомога при стихійних лихах; аполітична позиція та утримання від політичної активності.

Соціальну відповідальність за здійснення впливу на навколишнє природне середовище потрібно розвивати у наступних напрямках: використання альтернативних джерел енергії; ефективне використання енергії; контроль за кількістю відходів та викидів; запобігання викидам небезпечних відходів; застосування принципу оцінки життєвого циклу продукту; ефективне використання природних ресурсів; участь у програмах безпеки навколишнього середовища; інформаційна робота серед персоналу та населення; зменшення впливу виробничих процесів на екологічну безпеку; відмова від випробувань на тваринах; моніторинг впливу на довкілля; відмова від діяльності, шкідливої для довкілля; використання та поширення «зелених» технологій; планування перевезень; уникнення використання генетично модифікованих організмів; зменшення пакування; мінімізація шуму, неприємних запахів, вібрації від виробництва; повторне використання відходів, утилізація відходів з використанням отриманої енергії; сертифікація продукції та органічне маркування.

Соціальну відповідальність перед споживачами продукції доцільно реалізовувати за допомогою: врахування культурної специфіки споживачів; захист конфіденційної інформації про клієнтів; дотримання прав споживачів; надання інформації про якість та безпеку продукції (на упаковці); забезпечення

безпечності продукту протягом його життєвого циклу; використання системи соціального маркування; дотримання стандартів якості продукції; зворотній зв'язок зі споживачами; задоволення потреб споживачів з особливими потребами; спеціальні пропозиції для споживачів.

Отже, як підсумок, зазначимо, що реалізація запропонованої моделі взаємодії органів державної влади та бізнесу на базі принципу партнерства, основними механізмами реалізації якої повинні стати міжсекторне соціальне партнерство, державно-приватне партнерство та соціальна відповідальність бізнесу, дозволить комплексно вирішити проблему удосконалення системи державного регулювання якості життя населення.

Список літератури

1. Маслоу А. Мотивация и личность [Перевод Татлыбаевой А. М.] / Переклад за виданням: Abraham H. Maslow. *Motivation and Personality* (2nd ed.) N.Y.: Harper & Row, 1970 [Електронний ресурс] / Маслоу Абрахам. – СПб.: Евразия. – 1999. – Терминологическая правка В. Данченко К.: PSYLIB, 2004. – Режим доступу : http://www.psylib.ukrweb.net/books/_psyzip/masla01.zip.
2. Маркович Д. Ж. Глобальные проблемы и качество жизни [Електронний ресурс] / Д. Ж. Маркович // Социологические исследования. – 1998 – №4 – С. 129-132 – Режим доступу : <http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2005/06/14/0000213238/018.MARKOVITCH.pdf>.
3. Фромм Э. Иметь или быть [Перевод Войсунской Н., Каменковой И., Комаровой Е., Рудневой Е., Сидоровой В., Феединой Е. и Хорькова] [Електронний ресурс] / Эрих Фромм. – М. : "АСТ", 2000. – Режим доступу : http://www.psylib.ukrweb.net/books/_psyzip/fromm02.zip.
4. Айвазян С. А. Анализ синтетических категорий качества жизни населения субъектов Российской Федерации: их измерение, динамика, основные тенденции / С. А. Айвазян // Уровень жизни населения регионов России. – 2002. – № 11. – С. 10.
5. Бобков В. Управление качеством жизни / В. Бобков // Проблемы теории и практики управления. – 2005. №3. – С.117-122.
6. Жеребин В. М. Уровень жизни населения / В. М. Жеребин, А. Н. Романов – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 592 с.
7. Крупнов Ю. Качество жизни [Електронний ресурс] / Ю. Крупнов. – Режим доступу : http://www.krupnov.ru/5/178_1.shtml
8. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист [Навчальний посібник] / Е. Лібанова, О. Палій. – Київ : Основи, 2004. – 491 с.
9. Чирикова А. Бизнес как субъект социальной политики в современной России / А. Чирикова // Общество и экономика. – 2006. – № 9. – С. 116-117.
10. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. С. Воротін, В. М. Гесць, Е. М. Кужель, О. В. Лібанова та ін. – К., Держкомпідприємство, 2008. – 226 с.

РЕЗЮМЕ

Постников Владимир

Перспективные направления взаимодействия органов государственной власти с бизнесом в вопросах регулирования качества жизни

Рассмотрены основные направления усовершенствования государственного регулирования качества жизни населения путем налаживания и развития взаимодействия органов государственного управления с бизнесом в вопросах качества жизни. Предложены перспективные формы и направления сотрудничества органов государственной власти и бизнеса направленных на повышение качества жизни населения.

RESUME

Postnikov Volodymyr

Perspective directions of cooperation of state authorities and business in the regulation of quality of life

The main directions of improving the state regulation of quality of life by establishing and developing cooperation with government business in the quality of life are considered. Perspective forms and directions of cooperation of public authorities and businesses aimed at improving the quality of life are proposed.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2011 р.